

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक तथा उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ , पुणे
संस्कृतम् (सम्पूर्ण-अभ्यासक्रमः)

दशमीकक्षा

कृतिपत्रिकायाः प्रारूपम्

गुणाः ८०

अवधिः होरात्रयम् ।

प्रथमः विभागः – गद्यम्।

(अवबोधनम्, शब्दसम्पत्तिः, पृथक्करणम्)

प्रश्नः १अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

अ१) अवबोधनम् ।
(१००-१२० शब्दपरिमितः गद्यांशः)	(केऽपि २ कृती कुरुत ।	२
अ२) शब्दज्ञानम् ।	(काः अपि ३ कृतीः कुरुत ।)	३
अ३) स्वमतप्रकटनं माध्यमभाषया ।		२

प्रश्नः १ब) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

ब१) अवबोधनम् ।
(१००-१२० शब्दपरिमितः गद्यांशः)	(केऽपि २ कृती कुरुत ।)	२
ब२) शब्दज्ञानम् ।	(काः अपि ३ कृतीः कुरुत ।)	३
ब३) पृथक्करणम् । (केवलं क्रमसंयोजनम्)		२

प्रश्नः १क) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत।

क१) अवबोधनम्।
(१००-१२० शब्दपरिमितः गद्यांशः)	(केऽपि २ कृती कुरुत।)	२
क२) शब्दज्ञानम्।	(काः अपि ३ कृतीः कुरुत।)	३
क३) पृथक्करणम् । (वृक्षरेखाचित्रम्/जालरेखाचित्रम्। स्तम्भपूरणम् ।)		२

अवबोधनस्य कृतयः i, ii, iii कृतयः प्रष्टव्याः ।

i) उचितं पर्यायं / कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

ii) कः कं वदति ।/पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।

iii) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यं/योग्यं वा अयोग्यं लिखत ।

शब्दज्ञानस्य कृतयः i, ii, iii, iv कृतयः प्रष्टव्याः ।

i) सन्धिविग्रहः ।

कृतयः - चतुर्थपदं लिखत/पूर्वपदं लिखत/उत्तरपदं लिखत।उचितं पर्यायं चित्वा लिखत ।

ii) पर्यायशब्दाः/विलोमशब्दाः / भिन्नार्थशब्दाः

कृतयः -चयनम्/मेलनम्/समूहेतरपदस्य/चतुर्थपदस्य लेखनम् ।

iii) विशेषण-विशेष्य-अन्वितिः ।

कृतयः -चयनम्/मेलनम् /चतुर्थपदस्य लेखनम् ।

iv) धातुसाधित-अव्ययानां(त्वान्त/ल्यबन्त/तुमन्त)/विभक्त्यन्तपदानां चयनम् ।

द्वितीयः विभागः-पद्यम्।

(पृथक्करणं, स्पष्टीकरणं,शब्दसम्पत्तिः, अन्वयपूर्तिः, स्मरणं, वृत्तज्ञानम्)

प्रश्नः२अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत।

अ१) पृथक्करणम् । (वृक्षरेखाचित्रम्/जालरेखाचित्रम्/स्तम्भपूरणम् ।)

२

(६-८ पङ्क्तिपरिमितः पद्यांशः)

अ२) तात्पर्यलेखनम्/स्पष्टीकरणम् ।

२

प्रश्नः२ब) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत।

ब१) शब्दज्ञानम् ।

२

(६-८ पङ्क्तिपरिमितः पद्यांशः)

ब२) अन्वयपूर्तिः ।

२

प्रश्नः२क) स्मरणम् -श्लोकलेखनम् । (केवलं २)

४

प्रश्नः२ड) वृत्तज्ञानम् ।

१

स्पष्टीकरणम्- पद्यांशस्य मध्यवर्तिकल्पनां/संकल्पनां माध्यमभाषया स्पष्टं कुरुत ।

अन्वयपूर्तिः- अन्वये विद्यमानानि चत्वारि रिक्तस्थानानि श्लोकतः शब्दान् चित्वा पूरयत ।

शब्दज्ञानस्य कृती- i, ii एकैकगुणस्य कृते प्रष्टव्ये ।

i) पर्यायशब्दौ/विलोमशब्दौ / भिन्नार्थकशब्दौ

कृतयः -चयनम्/मेलनम्/समूहेतरपदस्य/चतुर्थपदस्य लेखनम् ।

ii) विशेषण-विशेष्य-अन्वितिः ।

कृतयः -चयनम्/मेलनम् /चतुर्थपदस्य लेखनम् ।

स्मरणम् - ३ पर्यायेषु २ श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ लेखनीयौ ।

वृत्तज्ञानम्- वृत्तनाम चित्वा लेखनीयम् ।

तृतीयः विभागः- स्थूल वाचनम् ।

(गद्यम्/पद्यम्- अवबोधनम्, पृथक्करणम्)

(८०-१२० शब्दपरिमितः एकः गद्यांशः वा १६-१८ पङ्क्तिपरिमितः एकः पद्यांशः)

प्रश्नः३) गद्यांशं/पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

३अ) अवबोधनम् ।

कृतीः-i)वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यं/योग्यं वा अयोग्यं लिखत ।

१

ii) एकपदेन उत्तरं लिखत ।

१

३ब) पृथक्करणम् - कृतयः-वृक्षरेखाचित्रम्/जालरेखाचित्रम् / मेलनम् (शब्दानाम्/श्लोकांशानाम्) २

चतुर्थः विभागः- लेखनकौशलम् ।

प्रश्नः४) यथानिर्देशं कृतीः कुरुत ।

(केवलं ३ उपप्रश्नाः लेखनीयाः ।)

अ)कथापूर्तिः/परिच्छेदपूर्तिः-

मञ्जूषातः उचितान् शब्दान् चित्वा ५ रिक्तस्थानानि पूरयित्वा कथां /परिच्छेदं पुनर्लिखत। (परिशिष्टम् ६) ५

ब) निबन्धलेखनम्-३ पर्यायेषु १ विषयम् अधिकृत्य ५वाक्यात्मकं निबन्धं लिखत। (परिशिष्टम् ७) ५

क)संस्कृतानुवादः-८ वाक्येषु ५ वाक्यानां संस्कृतभाषया अनुवादं कुरुत। (परिशिष्टम् २) ५

ड) वाक्यरचना -

(परिशिष्टम् १)

i) धातूनां प्रयोगः-४ धातुषु ३ धातून् प्रयुज्य ३ वाक्यानि संस्कृतभाषया लिखत।

३

ii) अशुद्धिसंशोधनम्-अव्ययानि प्रयुज्य रचितेषु ४ वाक्येषु २ वाक्ययोः अशुद्धिसंशोधनं कुरुत ।

२

पञ्चमः विभागः- व्याकरणम् - उपयोजनकौशलम् ।

- प्रश्नः५) यथानिर्देशं कृतीः कुरुत । (केवलं ५ उपप्रश्नाः लेखनीयाः ।)
- अ) क्रियापदरूपैः आवलिपूरणम् । (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः) ३
(प्राधान्येन दशमीकक्षायाः कृते निर्धारितानां गणानां कालार्थरूपाणि तथा
द्वितीयभविष्यत्कालस्य, परोक्षभूतकालस्य च रूपाणि)
- ब) नाम+सर्वनामनारूपैः आवलिपूरणम् । (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः) ३
(प्राधान्येन दशमीकक्षायाः कृते निर्धारितानि नामानि तथा एतत् ,सर्व, अन्य,इदम्,
अस्मद् ,युष्मद् सर्वनामानि)
- क) धातुसाधितविशेषणानां पृथक्करणम् । (कोष्ठकपूर्तिः) (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः) ३
(कर्त.भू.धा.वि., कर्म.भू.धा.वि., क.वि.धा.वि., व.का.धा.वि.- प्रथमाएकवचनस्य रूपाणि)
(Past ActiveParticiple, Past Passive Participle,Potential Passive
Participle,Present Active Participle ,Nominative singular forms)
- ड) समासाः। (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः) ३
कृती-समस्तपदानां/विग्रहवाक्यानां समासनामभिः सह मेलनम्/कोष्ठकपूरणम्
- इ) वाक्यपरिवर्तनम् । (४ पर्यायेषु ३ पर्यायाः लेखनीयाः) ३
I) प्रयोगपरिवर्तनम् । (Change the voice)
II) सतिसप्तमीरचना । (Absolute locative)
III) प्रयोजकरचना । (Causativeconstruction)
IV) त्वम् → भवान् इति परिवर्तनम् । (interchange त्वम् भवान्)
- फ) सङ्ख्यावाचकाः । (व्याकरणविवेचनम् ७) (४ पर्यायेषु ३ पर्यायाः लेखनीयाः) ३
कृतिः-रिक्तस्थानपूर्तिः।

षष्ठः विभागः - अनुवादकौशलम् ।

- प्रश्नः६) यथानिर्देशं कृतीः कुरुत ।
- अ) संस्कृतगद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया अनुवादं कुरुत । (परिशिष्टम् ३) ४
- ब) संस्कृतपद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया अनुवादं कुरुत । (परिशिष्टम् ४) ४
- क) संस्कृतनाट्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया अनुवादं कुरुत । (परिशिष्टम् ५) ४
